

Handlingsplan för genomförande av handikappolitiken

Policy och åtgärdsplan för 2007-2008

Mats Edsgården

Kriminalvårdens handlingsplan för genomförande av handikappolitiken

1. Inledning

Detta är den första handlingsplanen för ökad tillgänglighet som sammanställts för hela kriminalvårdsverksamheten. I arbetet med att utforma handlingsplanen bildades under hösten 2006 en arbetsgrupp vid huvudkontoret med representanter från samtliga enheter. Därefter har ett förslag till handlingsplan remitterats inom myndigheten och efter inkomna synpunkter har planen slutligen fastställts av generaldirektören.

2. Regler m.m.

Kriminalvården skall som statlig myndighet verka för att personer med funktionshinder ges full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. Vi skall särskilt verka för att våra lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder. I detta arbete skall Förenta nationernas standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet vara vägledande.

I arbetet med att göra våra lokaler, verksamhet och information tillgängliga för personer med funktionshinder skall vi genomföra *inventeringar* och utarbeta *handlingsplaner*, se förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken. I arbetet kan stöd hämtas från Handikappombudsmannens riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning. I nyss nämnda förordning anges också att de statliga myndigheterna, när det finns anledning till det, skall samråda med Myndigheten för handikappolitisk samordning om hur insatser enligt förordningen skall utformas.

3. Syftet med handlingsplanen

Den policy och den åtgärdsplan som beskrivs i detta dokument utgör plattformen för hela myndigheten Kriminalvårdens arbete med att göra lokaler, verksamheten och information tillgänglig för funktionshindrade på samma sätt som för icke funktionshindrade. Vad som här regleras skall inarbetas i de planer som utarbetas inom hela myndigheten för att utgöra en del i det löpande arbetet lokalt, regionalt och på huvudkontoret.

Policyn och åtgärdsplanen skall följas upp och revideras en gång per år.

Som beskrivs nedan under 4 är Kriminalvårdens policy för tillgänglighetsarbetet att motverka att funktionshinder begränsar individens möjlighet att få tillgång till Kriminalvårdens information, verksamhet och lokaler. Det finns dock begränsningar i möjligheten att nå detta mål. Dessa begränsningar har främst att göra med omfattningen av individens funktionshinder och avsaknad av andra faktiska förutsättningar som krävs för att möjliggöra en tillgänglighetsanpassning i alla avseenden.

4. Definitioner

Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär att människor med funktionshinder på lika villkor som andra skall kunna ta del av myndighetens verksamhet och service.

Funktionshinder

Funktionshinder definieras som varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå, se exempelvis 4 § 3 lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering.

Funktionshindrade inom kriminalvården

Med uttrycket "funktionshindrade inom kriminalvården" menas i detta dokument i första hand personer med funktionshinder inom följande individgrupper:

- Anställda inom Kriminalvården
- Klienterna
- Besökare
- Allmänheten
- Klienternas anhöriga
- Uppdragstagare, så som präster, konsulter, lärare, hantverkare, vårdpersonal.

Lokaler

Med begreppet lokaler avses

- häkten
- anstalter
- frivårdskontor
- TPT:s lokaler
- huvudkontoret
- regionkontor
- utbildningslokaler
- placeringsenheten

Verksamhet

"Verksamheten" för Kriminalvårdens del är mycket omfattande och varierande samt mycket speciell till sin natur. Det handlar om allt från traditionell statsförvaltning till omvårdnad och frihetsinskränkande åtgärder. Några exempel på verksamhet som i tillgänglighetsarbetet bör uppmärksammas särskilt är

- inriktningen på anstaltsplatserna,
- valet av utbud och utveckling av programverksamhet och
- bestämmandet av klientutbildningen.

Information

Informationsflödet inom Kriminalvården är omfattande. Det handlar om regler och rutiner som rör den operativa verksamheten, om administrativa föreskrifter för personalen

och om statistik och andra upplysningar om vår verksamhet som riktas mot bl.a. anhöriga, allmänheten och medierna.

5. Policy för ökad tillgänglighet inom Kriminalvården

Mål

Det övergripande målet i Kriminalvårdens tillgänglighetspolicy är att funktionshindrade, så långt det är praktiskt möjligt och med hänsyn tagen till ordningen och säkerheten, skall ha tillgång till Kriminalvårdens verksamhet, lokaler och information på samma villkor som gäller för icke funktionshindrade.

Det övergripande målet innebär främst att:

- lokalerna skall anpassas så att de så långt det är möjligt, och för verksamheten lämpligt med hänsyn till de byggnadsmässiga förutsättningarna, är tillgängliga för funktionshindrade,
- vid ingående av nya hyreskontrakt för den administrativa delen av verksamheten skall vi ställa krav på tillgänglighetsanpassning såväl för de anställdas som för besökarens vidkommande,
- personalen skall ha tillräckliga kunskaper för att kunna bemöta funktionshindrade med respekt och förståelse för de svårigheter funktionshindret kan innebära,
- de anställda med klientkontakter skall ha tillräckliga kunskaper för att upptäcka funktionshinder bland klienterna,
- information i form av lagar, föreskrifter, rutiner m.m. som rör den klientrelaterade verksamheten men också den administrativa delen av verksamheten, oavsett om informationen producerats av Kriminalvården eller av annan, skall vara tillgänglig för funktionshindrade,
- funktionshindrade skall ha samma möjligheter att kommunicera via telefon, dator eller på annat sätt med Kriminalvården som människor som inte är funktionshindrade,
- Kriminalvården skall arbeta för att motverka diskriminering av funktionshindrade inom Kriminalvården och
- rutiner skall skapas för att inlemma tillgänglighetsaspekterna som en naturlig del i det bedömningsunderlag som ligger till grund för beslut på kort och lång sikt.

6. Ansvar för tillgänglighetsarbetet

Ett ansvar för genomförandet av handlingsplanen ligger hos samtliga anställda inom Kriminalvården. Det gäller exempelvis i fråga om bemötandet av funktionshindrade men också att beakta tillgänglighetsaspekterna i det dagliga arbetet i övrigt.

Varje chef inom Kriminalvården har ett särskilt ansvar för att handlingsplanen genomförs och har som en del i sitt uppföljningsansvar att tillse att medarbetarna också verkar för ökad tillgänglighet i enlighet med planen.

Vid huvudkontoret ligger särskilt ansvar för tillgänglighetsarbetet vad avser lokaler, klienter, personal och information på de enheter som ansvarar för dessa frågor. Tillgänglighetsaspekterna skall också beaktas i upphandlingsarbetet i vilket såväl huvudkontoret som regionerna har ett ansvar.

Verksledningens kansli ansvarar för samordningen av myndighetens handlingsplan och för att den uppdateras årligen.

7. Kriminalvården idag

Kriminalvårdens lokaler

Kriminalvården bedriver verksamhet över stora delar av Sverige och har lokaler belägna från Ystad i söder till Haparanda i norr. Verksamheten består av 60 anstalter, 33 häkten, 43 frivårdskontor och 12 administrativa lokaler (regionstaber, transporttjänsten, huvudkontoret, utbildningslokaler och placeringsenheten).

Anstaltsbeståndet är högst varierande både i storlek och ålder. Nio anstalter är från 1700- eller 1800-talet. Vissa anstalter har endast platser för drygt tjugotalet intagna, andra anstalter är mer än tio gånger så stora. Anstaltsbeståndet är överlag gammalt och vi bedriver på några orter alljämt verksamhet i anstaltslokaler som är några hundra år gamla. Flera byggprojekt är igångsatta som rör sig om ombyggnation av tidigare sjukvårdslokaler. Det pågår en diskussion kring nybyggnation av ett par större anstalter.

Också häkteslokalerna varierar i storlek och ålder. Utöver de permanenta häkteslokalerna använder Kriminalvården från tid till annan, beroende på beläggningssituationen, tillfälliga häkteslokaler som inte sällan är arrestlokaler. Lokalerna varierar också i storlek på motsvarande sätt som för anstalterna.

Frivårdslokalerna motsvarar i stora drag traditionella administrationslokaler. Inte heller dessa lokaler är de samma över hela landet vad gäller ålder och storlek.

Kriminalvården äger inte sina lokaler utan hyr dem från ett flertal fastighetsägare. Det statliga bolaget Specialfastigheter AB är den största hyresvärden men Kriminalvården hyr också lokaler som helt och hållet är privatägda.

Också i fråga om tillgänglighet varierar lokalerna. De nyare anstalterna och häktena samt frivårdskontoren och de administrativa lokalerna är redan idag anpassade så att de får anses svara mot högt ställda krav på tillgänglighet. När det gäller framförallt de äldsta anstalterna finns byggnadsmässiga hinder som i vissa fall försvårar tillgänglighetsarbetet men också där strävar vi efter en successiv anpassning av lokalerna.

Kriminalvården har inrättat några enheter vid ett mindre antal anstalter som är särskilt anpassade för intagna med långtgående omvårdnadsbehov.

Kriminalvårdens verksamhet

Enkelt uttryckt består kriminalvårdsverksamheten av ett omhändertagande av frihetsberövade personer i anstalt och häkte samt verkställighet av icke frihetsberövande påföljder i frivården. Under 2006 uppgick antalet nyintagna i anstalt till cirka 10 500 personer, 11 500 häktades, 6 400 personer dömda till skyddstillsyn påbörjade övervakning, 5 500 frigavs villkorligt med övervakning (en rätt stor del av dessa ingår i de 10 500 ovan), 3 000 började verkställa fängelsedom genom s.k. elektronisk fotboja och 3 500 började verkställa villkorlig dom med samhällstjänst.

Kriminalvårdens transporttjänst sköter den större delen av transportverksamheten inom myndigheten, men också anstalterna och häktena har transporter som en del i sin dagliga verksamhet. Transporttjänsten är också en i vissa delar gemensam resurs för transporter inom stat och kommun och ansvarar därför också för transporter åt bl.a. Migrationsverket och kommunerna. Under 2006 utförde transporttjänsten cirka 29 000 transporter av kriminalvårdsklienter och närmare 13 000 åt kommuner och andra myndigheter. Verksamheten vid regionstaberna och huvudkontoret består i allt väsentligt av administrativa uppgifter.

I Kriminalvården finns personal i en omfattning som motsvarar cirka 9 200 helårsresurser, varav cirka 570 personer arbetar vid regionstaberna och huvudkontoret.

För klienterna i anstalt och häkte har Kriminalvården ett särskilt långtgående ansvar för tillgänglighetsarbetet och stora resurser avsätts också för en fullgod daglig omvårdnad av klienterna. Kriminalvården har dessutom att inom ramen för vårt behandlings- och påverkansarbete försöka påverka de anstaltsintagna att ändra sitt beteende och i detta arbete ingår olika moment som syftar till att underlätta för funktionshindrade med bl.a. missbruksproblem och psykiska problem att ta till sig verksamheten. Delar av grundutbildningen för baspersonalen består i information som är relaterad till det sistnämnda.

Kriminalvården skall som arbetsgivare motverka diskriminering på grund av funktionshinder. Målsättningen är att funktionshindrade på samma villkor som andra skall kunna anställas för arbete med direkta klientkontakter och i miljöer med högt ställda krav säkerhet; ett funktionshinder kan dock innebära begränsningar att utföra vissa arbetsuppgifter.

Information i Kriminalvården

Kriminalvårdens spridning av information sker huvudsakligen i antingen sedvanlig skriftlig form eller elektroniskt via en hemsida på Internet eller Kriminalvårdens intranät. Kommunikationen sker också den skriftligt eller via telefon, telefax, e-post eller vid besök på ett verksamhetsställe. Av säkerhetsskäl är kommunikationen begränsad för vissa intagna i anstalt och häkte.

Som ett led i den allmänna förvaltningsutvecklingen har Kriminalvården gjort insatser för att informationsmaterialet skall vara skrivet på ett lättförståeligt sätt. Det arbetet innebär förstås också en insats för ökad tillgänglighet. Vi har däremot inte än så länge utvecklat de särskilda elektroniska tjänster som finns i form av exempelvis talsyntes och texttelefon. Webbplatsen kan dock anpassas i fråga om textstorlek, teckensnitt, radavstånd och kontrast mellan text och bakgrund.

8. Åtgärdsplan för det fortsatta arbetet

Lokalerna

Under lång tid har tillgänglighetsaspekter beaktats i samband med ombyggnation av de lokaler Kriminalvården redan hyr eller i samband med att nya hyreskontrakt tecknas. Den lokala kunskapen om tillgänglighetsförhållandena är god, men det saknas en samlad myndighetsgemensam bild av utvecklingsbehovet. Åtgärdsplanerna skall såvitt gäller anstalts- och häkteslokalerna och funktionshindrade intagna utformas med beaktande av exempelvis de byggnadstekniska hinder som finns för ökad tillgänglighet men också med hänsyn till frågan om det finns behov av att inrätta ytterligare särskilda omvårdnadsplatser sett till det sammantagna behovet i hela Kriminalvården.

Åtgärder under 2007 – 2008

- Varje verksamhetsställe skall göra en inventering av sina lokaler och dokumentera de lokalmässiga hinder som finns för tillgänglighet. Inventeringen bör göras tillsammans med hyresvärden och med skyddsombudet.
- Varje verksamhetsställe skall i en åtgärdsplan fastställa vilka åtgärder som krävs för att anpassa lokalerna så att de blir tillgängliga också för funktionshindrade. I åtgärdsplanen skall göras en behovsanalys och en prioritering av nödvändiga åtgärder som också beaktar säkerhetskraven i verksamheten och åtgärderna skall indelas i sådant som bör utföras omedelbart, inom ett år, tre år och inom fem år. Arbetets ekonomiska konsekvenser skall tydliggöras. Beslut om anpassningsåtgärder som inte endast avser små belopp skall beredas i den ordning som gäller för myndighetens verksamhetsplanering.
- Huvudkontorets ekonomi- och planeringsenhet (sammankallande), klient- och säkerhetsenheten och personalenheten skall i samverkan utarbeta ett förslag till kriminalvårdsspecifika riktlinjer dels för anpassning av lokalerna för ökad tillgänglighet, dels för de krav som bör ställas på fastighetsägaren i samband med tecknandet av nya hyreskontrakt och i samband med nyproduktion.

Verksamheten

Även om kunskapen om funktionshinder generellt sett är god hos de anställda finns anledning att i den allmänna strävan att öka tillgängligheten göra ytterligare informations- och utbildningsinsatser. Det gäller exempelvis ökad kunskap om förekomsten av psykiatriska funktionshinder hos de intagna. I den klientnära verksamheten bör vidare skapas en struktur kring informationen om var i verksamheten de bästa förutsättningarna finns för omhändertagande av klienter med visst specifikt funktionshinder.

Åtgärder under 2007-2008

- Informationsenheten vid huvudkontoret skall sammanställa och sprida ett informationsmaterial kring funktionshindrade för att öka kunskapen hos personalen som ett steg mot att permanenta tillgänglighetsaspekter i det dagliga arbetet.
- Placeringsenheten skall, för att utgöra ett underlag i samband med placeringsbeslut, strukturera informationen om var i våra anstalter särskilda resurser eller annars särskilt goda förutsättningar finns för omhändertagande av klienter med specifika funktionshinder.
- Ekonomi- och planeringsenheten skall införa en rutin som innebär att tillgänglighetsaspekter alltid beaktas i samband med upphandling av varor och tjänster om inte sådana aspekter uppenbarligen saknar relevans i det enskilda ärendet.
- Varje chef skall inom sitt ansvarsområde tydliggöra vem som inom området har ett särskilt ansvar för att bevaka tillgänglighetsaspekter i verksamhetens utveckling.

Information

Kriminalvården utvecklas mot ökad användning av elektroniska hjälpmedel i flera olika delar av verksamheten. Detta gäller inte minst informationsförmedling och kommunikation. Behov finns dock att vidareutveckla våra informations- och kommunikationskanaler med målet att fullt ut göra dem tillgängliga också för dem med funktionshinder.

Åtgärder under 2007-2008

- Informationsenheten skall anpassa Kriminalvårdens hemsida på Internet ur ett tillgänglighetsperspektiv.
- Informationsenheten skall fastställa riktlinjer och utarbeta annat stöd för att intranätet skall vara tillgänglighetsanpassat oavsett var i organisationen informationen produceras eller görs elektroniskt tillgänglig.
- I samband med nyproduktion och omtryck av centralt skriftligt informationsmaterial skall informationsenheten efter behov tillgänglighetsanpassa materialet i fråga om teckensnitt, textstorlek, radavstånd och kontrast mellan text och bakgrund.
- Informationsenheten skall i samverkan med IT-enheten följa utvecklingen av sådana tekniska hjälpmedel som underlättar för funktionshindrade att kommunicera med andra.